

1. Obiekt

65/2

SUSZARNIA - PACZKARNIA

2. Czas powstania
pocz XX w.

3. Miejscowość

CIECHOCINEK

11. Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

ZESPÓŁ WARZELNI
SOLI:

1. WARZELNIA SOLI
z dobudowanym po-
mieszczeniem socjalnym

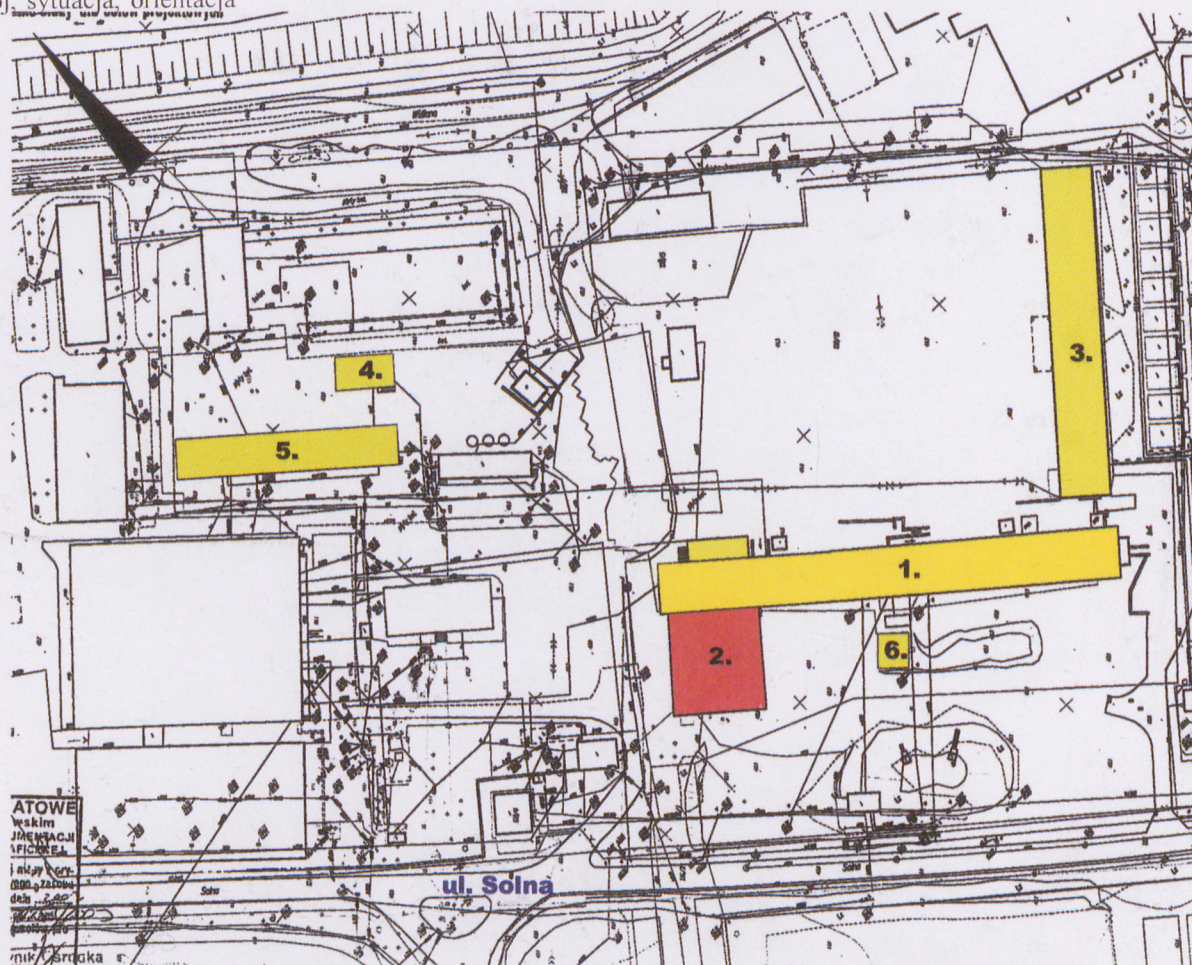
2. SUSZARNIA-PACZ-
KARNIA

3. MAGAZYN SZLAMU
(hist. magazyn soli)

4. REZERWUAR MOC-
NEJ SOLANKI (mały)

5. REZERWUAR MOC-
NEJ SOLANKI (duży)

6. ŁUGOWNIK

4. Adres

Ul. Solna 2,
87-720 Ciechocinek

nr hipoteczny nr dz. 128/16

5. Przynależność administracyjna

województwo kujawsko-pomorskie

gmina ciechocinek

6. Poprzednie nazwy miejscowości

1939-1945: Hermansbad /
niem./

7. Przynależność administracyjna
przed 1 VI 1975 r.

województwo wrocławskie
powiat aleksandrowski

8. Właściciel i jego adres

Przedsiębiorstwo Państwowe
„Uzdrowisko Ciechocinek”
Zakłady Produkcji Zdrojowe
Ul. Solna 2, 87-720 Ciechocinek

9. Użytkownik i jego adres

Przedsiębiorstwo Państwowe
„Uzdrowisko Ciechocinek”
Zakłady Produkcji Zdrojowe
Ul. Solna 2, 87-720 Ciechocinek

10. Rejestr zabytków

Nr data

SKALA 1:2 000

Prace przy budowie zakładu produkcji soli warzonej podjęto z inicjatywy mineraloga i działacza społecznego Konstantego Wolickiego. W 1823 r. Wolicki zakupił od Józefa Zawackiego dwie włóki dóbr ciechocinskih i wołuszewskich z przeznaczeniem pod budowę warzelni soli. W 1824 r. prawa do zakupionych terenów Wolicki przelał na rzecz rządu Królestwa Polskiego. Rząd Królestwa budowę zakładu zlecił inżynierowi górniczemu, profesorowi szkoły górniczej w Kielcach Jakubowi Grafowi, który to jeszcze w 1823 r. przygotował odpowiedni projekt. W 1924 r. rozpoczęto prace budowlane przy ujęciach solanki, tężniach oraz budynkach warzelni. Z raportu z końca 1827 r. wiadomo, że roboty budowlane przedłużały się. Zbliżano się do zakończenia prac przy pierwszej tężni, a na terenie zakładu wykończono dwa budynki warzelni, w których rozpoczęto montaż palenisk i panwi sprowadzonych z Anglii. Ponadto ukończony już został rezerwuar mocnej solanki. Przedłużająca się budowa nie została zakończona do wybuchu powstania w 1830 r. Po powstaniu prace budowlane kontynuowano, jednocześnie przystępując do prac remontowych w ukończonych już wcześniej obiektach, jednakże zniszczonych podczas pobytu w Ciechocinku wojsk rosyjskich. W końcu 1832 r. rozpoczęto warzenie soli na skalę przemysłową. W 1842 r. zespół warzelni składał się z trzech murowanych budynków warzelnianych (n. 1–3), murowanego magazynu soli (od 1839 r.), budynku kancelarii z mieszkaniem, kuźni, oficyny, domu mieszkalnego dla majstra bednarskiego, szopy na skład materiałów. W związku z pojawiającymi się w początkowym okresie trudnościami związanymi z produkcją soli warzelnia właściwie pozostawała w permanentnej modernizacji i rozbudowie. W 1847 r. odnotowano istnienie na terenie warzelni trzech drewnianych rezerwuarów mocnej solanki (rezerw. główny I, główny II, rezerw. III „spadko-

c.d. na wkładce

SYTUACJA

Obiekt usytuowany na północny-wschód od centrum miasta, w południowo-wschodniej części kompleksu warzelni soli. Teren ograniczony od południa przebiegiem ul. Solnej, od północy ul. Wiślanej.

MATERIAŁ, KONSTRUKCJA, TECHNIKA

ściany - wsparte na wysokiej, ceglanej ławie fundamentowej; przeważa konstrukcja ryglowa z ceglanym wypełnieniem; w szczycie południowym ściana ceglana, murowana na zaprawie wapiennej; tynkowany tylko szczyt ściany południowej;

stropy - nad pomieszczeniem w narożniku północno-wschodnim drewniany strop belkowy, hala suszarni z więźbą otwartą;

więźba dachowa - krokwiowo-stolcowa z dodatkowymi usztywnieniami poprzecznymi (zastrzały ujęte kleszczami);

posadzki, podłogi - podłogi deskowe ;

schody - schody zewnętrznej rampy - drewniane, jednobiegowe, pojedyncze; schody wewnętrzne, drewniane, jednobiegowe, policzkowe;

okna - drewniane, krosnowe, pojedyncze, dwuskrzydłowe, po zewnętrznej stronie profilowany krzyż okienny z tzw. ślemieniem przechodzącym;

drzwi - wrota pomiędzy warzelnią a suszarnią drewniane: suwane pojedyncze, dwuskrzydłowe; wrota otwierające suszarnię na rampę drewniane, pojedyncze, dwuskrzydłowe;

RZUT

Budynek główny założony na planie prostokąta zbliżonego do kwadratu, 1-traktowy, jednoprzestrenny; wzdłuż ściany północno-zachodniej ciągnie się wąska rampa;

BRYŁA

Budynek zasadniczo niepodpiwniczony, wysoko podniesiony poziom podłogi utworzył pomiędzy nią a poziomem gruntu wysoką, pustą przestrzeń, w której wydzielono niewielkie pomieszczenie (w narożniku północnym); kryty dachem dwuspadowym o łagodnym kącie nachylenia połaci. Zasadniczo wolnostojący, ściana szczytowa północno-zachodnia wspólna z budynkiem warzelni;

c. d. na wkładce

14. Kubatura	15. Powierzchnia użytkowa	16. Przeznaczenie pierwotne	17. Użytkowane obecnie
ok. 3 240 m ³	ok. 648 m ²	magazyn soli	susznia-paczkarnia i magazyn wyrobów gotowych
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycia dachu, wyposażenie i instalacje)	
		stan zachowania budynku dobry	
		20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

24. Uwagi różne

22. Bibliografia

M. Raczyński, *Materiały do historii Ciechocinka od zapoczątkowania budowy warzelniów soli do wybuchu wielkiej wojny*, Warszawa 1935

J. Stawiszyński, *Dokumentacja wytwarzania środka farmaceutycznego o nazwie szlam ciechociński, ług ciechociński*, Ciechocinek 1999 (maszynopis)

23. Źródła ikonograficzne i fotografie (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

25. Opracował

tekst

mgr R. Kola mgr K. Milanowski, styczeń 2004 r

(imię, nazwisko, data, podpis)

plany, rysunki

mgr K. Milanowski, styczeń 2004 r

(imię, nazwisko, data, podpis)

zdjęcia fotograf.

mgr R. Kola, styczeń 2004 r

(imię, nazwisko, data, podpis)

miejsce przechowywania negatywów

Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisów prawa autorskiego

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

27. Załączniki

WKŁADKA DO KARTY EWIDENCYJNEJ ZABYTKÓW ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA

ZAŁĄCZNIK NR

1. Miejscowość CIECHOCINEK	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) SUSZARNIA - PACZKARNIA	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) historia c.d., ops c. d.,
--------------------------------------	---	--

historia c. d.,

wy”) oraz murowanej bednarni (produkcja beczek do magazynowania i transportu soli). W 1866 r. wybudowano do warzelni wybudowano bocznice kolejową, prowadzącą od nowopowstającej linii z Aleksandrowa Kuj. do Ciechocinka (otwarta w 1869 r.). Mimo ciągłych usprawnień technologii produkcji soli (m.in. uruchomienia w 1859 r. trzeciej tężni), jej niska opłacalność stała się przyczyną pojawiania się u progu lat siedemdziesiątych XIX w. głosów domagających zamknięcia warzelni. Ze względu na zapotrzebowanie na produkty uboczne produkcji (ług i szlam) ze strony uzdrowiska produkcje kontynuowano. Jeszcze przed 1870 r. wybudowano murowany magazyn soli n. 2. Od r. 1871 do 1887 warzelni nie remontowano, co znacząco pogorszyło ich stan. W 1884 budynek warzelniany n. 1 został sprzedany i rozebrany. Do kolejnych istotnych zmian na terenie warzelni doszło na przełomie XIX–XX wieku. W 1892 r. gruntownie został odrestaurowany budynek warzelniany n. 2; budynek n. 3, w którym zaprzestano warzenia soli już 1871 r., w 1908 został rozebrany; W 1890 r. w dotychczasowym magazynie soli n. 2. urządzono warzelnię n. 4, ustawiając cztery panwie warzelniane. W 1905 r. zainstalowano kolejkę wiszącą do przewozu soli na suszarnie i do magazynu, berlińskiej firmy Orenstein & Koppel. W 1906 budynek bednarni przystosowano jako mieszkania dla robotników. Należy sądzić, że jeszcze w początkach XX w. bezpośrednio przy warzelni n. 4. wybudowano nowy magazyn soli. W tym okresie rozebrano również niektóre budynki niezwiązane bezpośrednio z produkcją soli, oraz nieco później, w 1928 r., budynek warzelniany n. 2. W czasach współczesnych w najmłodszym magazynie umieszczono urządzenia do mechanicznego suszenia i pakowania soli. W latach 90. XX w. rozebrano bocznice kolejową.

Pierwotnie sól suszono i składowano na wyższych kondygnacjach budynków warzelnianych (n. 1–3). W 1839 r. wybudowany został odrębny magazyn soli (obecny magazyn szlamu, w ruinie). Jeszcze przed 1970 r. wybudowany został drugi magazyn soli, który w 1890 r. przebudowano na warzelnię n. 4 (obecnie funkcjonującą). Zmiana funkcji budynku, tym samym zmniejszenie powierzchni składowych, zapewne były przyczyną budowy, prawdopodobnie w początkach XX w., kolejnego magazynu. Z magazynu, który został ulokowany bezpośrednio przy warzelni możliwym był bezpośredni załadunek produkowanej soli na wagony kolejowe. W czasach współczesnych w magazynie umieszczono urządzenia do mechanicznego suszenia i pakowania soli.

mgr R. Kola, mgr K. Milanowski, styczeń 2004 r.

Wkładkę założył: .....
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: .....

Wzór ODZ 1978 r.

opis c., d.,

ELEWACJE

Elewacja południowo-zachodnia na wysokim cokole, dwuosiowa - oba okna przesunięte do osi elewacji, pionowe, prostokątne;

Elewacja północno-zachodnia, poprzedzona biegnącą na całej jej długości rampą, posadowiona na wysokim cokole; siedmioosiowa - otwarta czterema pionowymi, prostokątnymi otworami okiennymi naprzemiennie z trzema szerokimi, pionowymi, prostokątnymi wrotami; elewację zamyka od góry mocno wysunięty okap dachu;

Elewacja południowo-wschodnia: posadowiona na wysokim cokole; czteroosiowa - otwory okienne pionowe, prostokątne;

WNĘTRZE,

Wnętrze stanowi otwartą, jednoprzestrzenną halę, podzieloną jedynie równomiernie dwoma rzędami drewnianych słupów podtrzymujących konstrukcję dachu (dzieli ona pomieszczenie niejako na trzy „trakty” po siedem przęseł). Pod poziomem podłogi drewniane słupy wsparte są na stalowych belkach i masywnych stopach cementowych.

Wnętrze wtórnie rozdysponowane na wydzielone pomieszczenia ogrodzeniami z siatki stalowej.

WYPOSAŻENIE

Susznarnia bębnowa obrotowa w części piwnicznej, wykorzystująca ciepło z paleniska znajdującego się w kotłowni; składająca się ogrzewacza powietrza, elewatora soli mokrej z rozbijaczem brył, bębna z blachy stalowej od wnętrza nierdzewnej (ułożonego ze spadkiem ok. 2,5 cm/m), elewatora soli suchej, osadnika kurzowego z wentylatorem, wentylatora przeciągającego ciepłe powietrze, elewatora wyciągającego suchą sól i zespołu sił oraz zsypu.

Transport wewnętrzny: kolejka jednoszynowa, wisząca. Szyna na podporach na podporach stojących. Trasa kolejki prowadzi z warzelni. W systemie kolejki znajduje się specjalnej konstrukcji waga dziesiętna. **Wózki transportowe**, podwieszane, stalowe.

WKŁADKA DO KARTY EWIDENCYJNEJ ZABYTKÓW ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA

ZAŁĄCZNIK NR

1. Miejscowość

CIECHOCINEK

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

SUSZARNIA - PACZKARNIA

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
plan orientacyjny, fotografie, rzut przyziemia

1. Suszarnia-paczkarnia od strony zachodniej

Wkładkę założył: mgr R. Kola, mgr K. Milanowski, styczeń 2004 r.

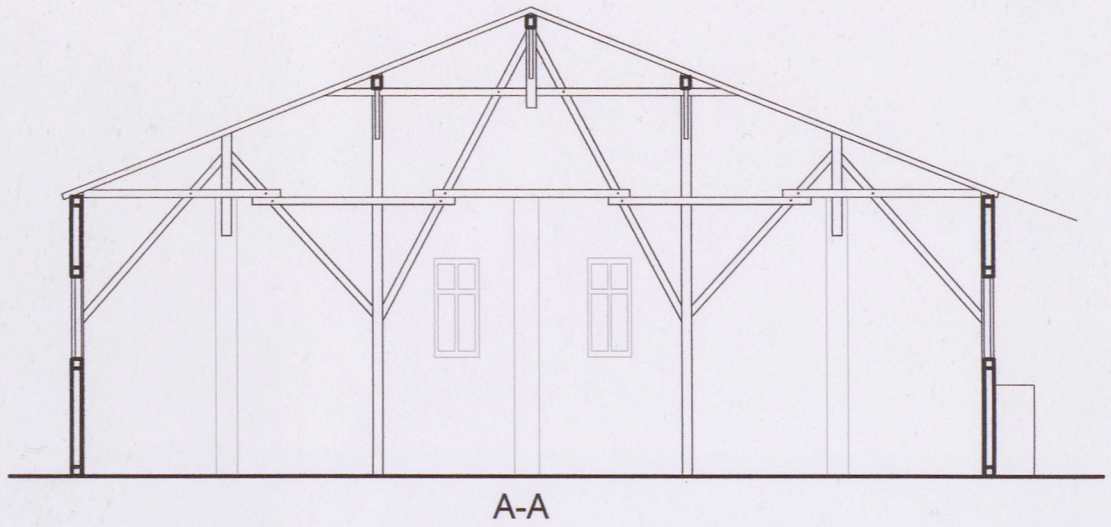
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: .....

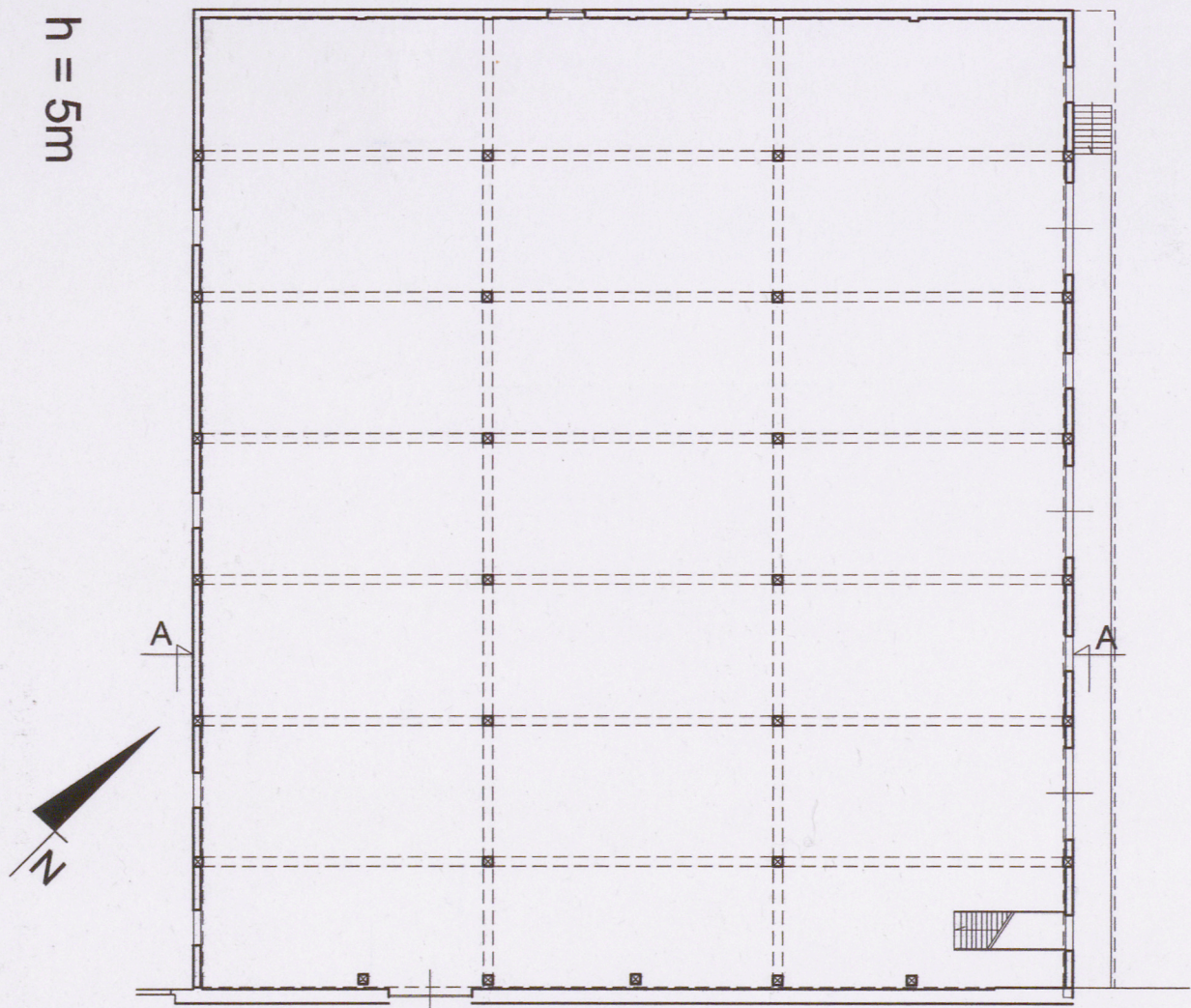
Wzór ODZ 1978 r.

skala 1:200

h = 5m

1. Miejscowość

CIECHOCINEK

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

SUSZARNIA - PACZKARNIA

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

fotografie

2. Suszarnia-paczkarnia od strony południowej

3. Stan zachowania stropu nad piwnicami

4. Ściana piwnicy

3.

4.

Wkładkę założył: mgr R. Kola, mgr K. Milanowski, styczeń 2004 r.

(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: .....

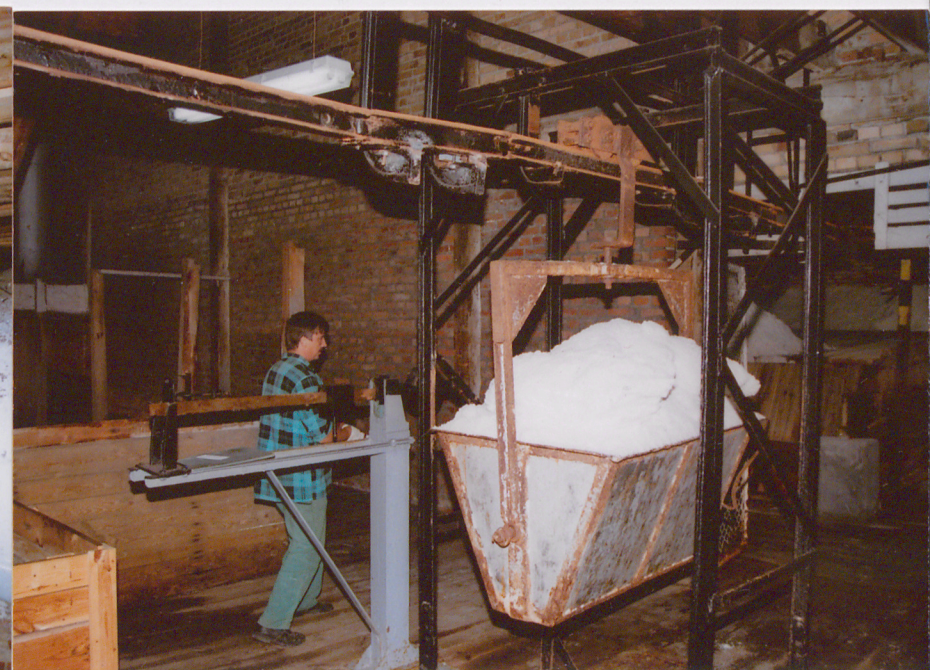

5. Przykład stolarki okiennej

7. Suszarnia – ogrzewacz powietrza

6.

6. Waga dziesiętna, wózek transportowy

8. Suszarnia – bęben

8.

1. Miejscowość

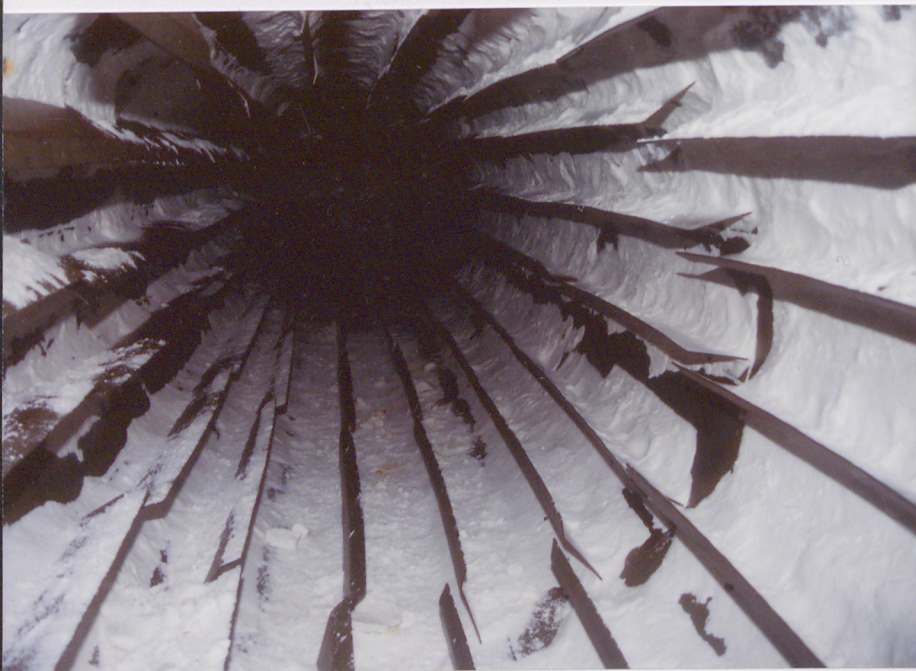
CIECHOCINEK

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

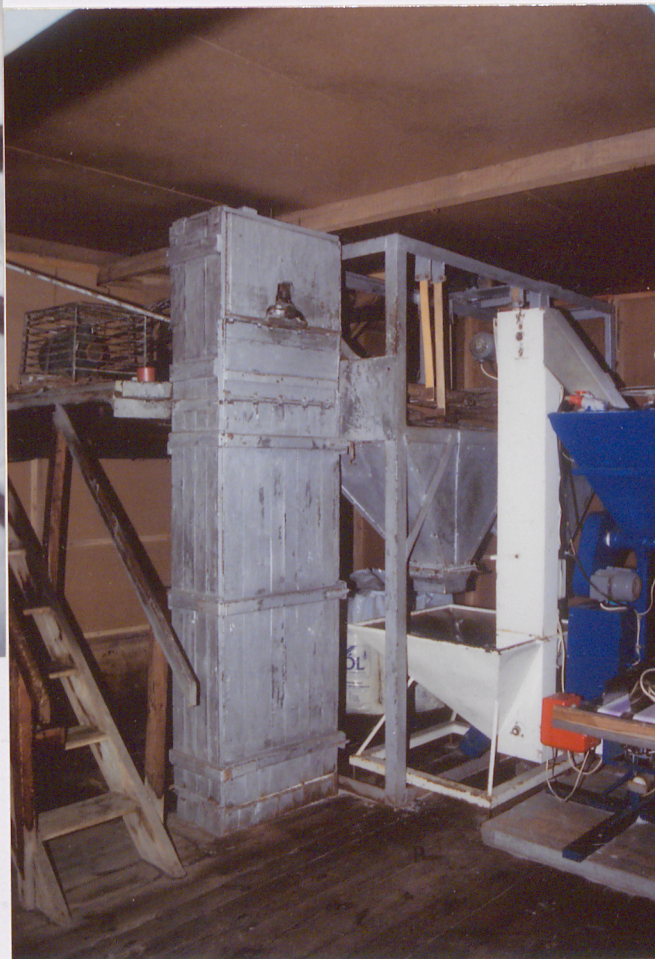
SUSZARNIA - PACZKARNIA

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

fotografie

9. Wnętrze bębna suszarni

10. Elewator soli suchej

11. Elewator soli suchej (wnętrze)

mgr R. Kola, mgr K. Milanowski, styczeń 2004 r.

Wkładkę założył: .....

(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: .....

Wzór ODZ 1978 r.